

de Lord, en el Solsonès, al peu dels Pirineus, terme mun. de Sant Llorenç de Morunys.

Avui l'antic monestir s'ha convertit en un gran Santuari, dalt de la Mola de Lord, massissa turonada, 1 h. al SO. de Sant Llorenç.

PRON. *lòrt* (allí i a St.Llorenç, 1932, 1957, 1963, 1964, i en l'enq. de St.Llorenç 1963, xxxviii, 55-58). Modernament la gent entén *L'Hort*, i molts ho han escrit així en el segle passat; però ha estat sempre *Lord*, mot unitari.

Cito només alguns dels treballs que se n'han escrit. «Breve Reseña del Santuario de N.Sra. del Hort por un devoto de la misma» (148 pp., Solsona 1868). M. Corominas, «Reseña Hist.del Santuario del Hort» (291 pp., Tarrag. 1872). J.Ferrando Roig «El Santuario del Hort, San Lorenzo de Morunys» (84 pp., 22 lám., Bna. 1940). Fins fa poc inèdit, el que està més ben fet i més al dia: Manuel Riu «Notes Hist. de la Vall de Lord». En fi hi ha notes importants en Z.Rocafort, GGC Lda., p. 638; i en Font i Rius, *C.d.p.* i, 657-9, i altres passatges que en citarem.

MENCIONS ANT. 839: ecclias de Valle *Lordensis* *Acta C.SdUrg.*, igual en el Cpbr. i en la còpia del S. XII (ed. Pujol, nº 74); 872-8: «vallis *Lordensis*» dubtós, potser només fundat en el de 1068 (infra) (Font Rius § 3.92); 970: s'alça el monestir «in valle *Lordens*» (que Font Rius, n. 5, treu del *Cart.* de St. Llorenç, de l'arx. de Solsona); 982: «in valle *Lordens*» (cita de Pujol, *Docs.Vg.Urg.*, p.9).

989: «Ego Ermengaudus comes --- vindo tibi ipso *Mont de Lorde* totum ab integro cum ipsa eccl. nuncupata Sta.Maria --- et est ipsa eccl. vel domos in silice magna que dicitur *Lordensis* --- affr. Or.: *Sigla*;¹ Occid.: monte de *Busimus* ('Busa') --- Mer. in monte de *Saolo* [crec 'Sòvol'], --- Circi: in cual de *Tuxen*, vel in ipso *Port* ['Port del Comte'] --- simul cum alaudios qui in monte *Lorde* sunt ---» iv kal. Jan. anno III regnante Ugo Rege» (doc. que he llegit el 1963 a l'arx. de Solsona, i sembla autèntic, si bé en còpia del S. XII, segons la lletra.

1019: La repoblació definitiva de St. Llorenç es féu sota l'ègida del mon. de Tavèrnoles del qual depenia el de *Lord* (*Cart.* de Tavèrnoles, fº 66v.7, cita de Font Rius); 992 o 1068: *Lurdo* (Z.RocaFort, *l.c.*); 1000: «terra in *Lordo*, afr. terra Sti. Laurentii» (Arx. Sols.); 1024: «ipsa franqueza de Valle de *Lordo*», pergami de l'arx. de Sols. en Font; 1027: «mito eccl. illam Sti. Laurentii que est fundata in vale *Lordens*» (Baraut *Cart.* de Trespunts I, § 9.12= *Cart.* St. Cugat II, 158); 1043: valle *Lortensis* (Arx.Sols.); 1045: *Lord* (*Cart.* St.Cugat II, 24); 1045: *Lord* (*Cart.* St.Cugat II, 248).

Més, des de mitjans del S. XI: «Ferran Feliu per *Lort*, en el Cpbr. de Navès, (lleg. a Sols.) doc. referent al «lloch de *Llort* que resumeix SerraVil. (Senyoriu de Miró, B.C.E.C., 1909); 1068: «Homines

vallis Lordo --- supradicte vallis *Lordensis* (Carta de franq. Font § 38 i p. 38.6); 1068: «in te. de Valle *Lordo* --- vallis *Lordensis*, affr. Or.: vadit usque ad Gradum de *Ferrariis*, Sept.: Portum de *Tuxen*» (Arx.Sols.); 1069: infra fines de valle *Lordens*, villa Galavonsi ---» (Arx. Sols.); 1087: eccl. Ste. Marie de *Rocha de Lord*; 1088: in valle *Lordens* eccl. Sti. Saturnini de Gradu (= St Serni del Grau de la Foradada) (Arx.Sols).

10 Més dades encara, poc variades, des del S. XII: 1170: *Lord* (MiretS., *Templ.* 152); 1171: vallis de *Lort* (*Cart.*Poblet, p. 185); 1178: *Valdelort* (MiretS *Templ.* 2 5); 1173: «*Suzcingles* partitur ab *Valdelort*» (*Cart.*Poblet, 181); 1174: *Valdelurdens* (ib. 187); 1186: *Lord* (ibid. 197); 1198: «vallis de *Lord*» (*Cart.* Poblet, 184); 1281: los tres castells que tenia de la *vall de Lort*, ço és *Ça Coma*, *Ça Pera* [Pedra i Coma] y Osquer» (CCandi, *Mi.Hi.Ca.* II, 53); 1339: Vall de *Lort* sobirà (*CoDoACA* XII-58); 1283 i 1290: (Font Rius, § 354); S. XVI, nota de *Lord* i St. Llorens de Morunys, en lletra del S. XVI, *Cart.* de Tavèrnoles, p. 58; S. XVIII: el Vall del *Hort* (*Font.* p. 58, n.a).

La impressió que es treu d'aquesta documentació, tan copiosa i antiga, és que aquí la cosa primària fou la Mola de *Lord*, que ja apareix en uns docs. dels més antics, i en termes ponderatius: «in silice magna, que dicitur *Lordensis*», a 989. el qual fora de l'Acte C.SdUrg., i una o dues còpies de cartulari (cites potser refetes), és el doc. més antic; seguit després per les mencions com *Rocha de Lord* 1087, *Monte de Lorde*, *Monte Lorde* 989.

Pel que fa al monestir aquest prengué nom d'aquest «monte» on s'edificà. En efecte, no és pas dels monestirs més antics, i encara el 1019 (cita supra) a penes devia haver-hi gaire més que una modesta granja o priorat del de Tavèrnoles: tal com des d'aquest es fundaren el de Trespunts (1027 supra), Codinet etc.

En fi des dels dos (la mola i el monestir) el nom es degué estendre a tota la vall de sant Llorenç, no ben repoblada fins a 1019, i sense altre nom propi que l'advocació a St. Llorenç. Els determinatius *Morunys* i *Piteus* constitueixen apel·latius aplicats més o menys tardanament, de manera que també per a Sant Llorenç el nom de la Mola de *Lord* és el primari.

Per al judici històric del nom i la seva *ETIMOLOGIA* són molt importants els *PARÒNIMS* següents:

2) LLORDÀ, castell termenat i poble, antigament important, de la Conca de Tremp, avui llogaret agre. al mun. d'Isona, 4 k. a l'O. d'aquest poble, en els pendents meridionals de la Serra de Boumort, dalt d'un serrat, a 784 alt., amb imponents ruïnes de l'antic castell (GGC, Lda., p. 810).

PRON. *lordá* 1954: en les enq. que ens féu En